Percepcija knjižnica i knjižničara u popularnoj kulturi

Jašarević, Iris

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:030746

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Repository / Repozitorij:

ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences

zir.nsk.hr

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK INFORMACIJSKIH ZNANOSTI

SMJER BIBLIOTEKARSTVO

Ak. god. 2019./2020.

Iris Jašarević

Percepcija knjižnica i knjižničara u popularnoj kulturi

diplomski rad

mentorica: prof. dr. sc. Mihaela Banek Zorica

Zagreb, 2019.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

_____

(potpis)

Sadržaj

Uvod 5
Knjižnica i knjižničar u modernom društvu 7
Percepcija knjižnica i knjižničara u popularnoj kulturi 10
Popularna kultura 10
Uloga popularne kulture u konstrukciji percepcije o knjižničarima 12
Stereotipi o knjižničarima 13
Analiza prikaza i percepcija knjižnica i knjižničara u popularnoj kulturi 16
Kriteriji izbora obrađivanih naslova 17
Film 19
a) Monsters University 19
b) The Music Man 21
c) The Mummy 22
d) Party girl 23
TV serija 26
a) Bob's burgers 26
b) Parks and recreation 29
c) Doctor Who 31
d) The Librarians 36
Percepcija knjižničara i knjižnica u izabranom korpusu 40
Zaključak 41
Literatura 43
Popis priloga 45
Sažetak 48
Summary 49

Uvod

Knjižničarstvo kao struka datira stoljećima prije nove ere, još u doba sumerana, kada je asirski vladar Asurbanipal zaposlio, u pisanoj povijesti zabilježenog, prvog *čuvara knjiga* u kraljevskoj knjižnici Ninive (Mezopotamija). Kroz tisućljeća razvoja ljudske pismenosti knjižnica je mijenjala svoj oblik i način djelovanja, ali nikada i samu svrhu, cilj ili ulogu. Usporedno uz razvoj i raznolike mijene društva i knjižničarstva kao struke, mijenjao se i profil knjižničara kao neizostavnog elementa starih, ali i modernih knjižnica. Knjižničarstvo, kao, uostalom, i velika većina drugih karijera, u modernom je dobu utopljeno u more, ne nužno opravdanih, ideja, slika, predrasuda i stereotipa koje većinski proizlaze iz industrije popularne kulture i njihovih konzumeranata, odnosno, društva. Popularna kultura kao, možebitno najutjecajnija, struja kulture danas svojim materijalnim i idejnim proizvodima utječe na sve sfere modernog ljudskog života i ima značajnu ulogu u definiranju stvari kako ih danas poznajemo. Kao fenomen neodvojiv od nastanka i rapidnog širenja suvremenih medija kao što su novine, časopisi, radio, film, televizija, strip ili književnost, popularna kultura ima neopisivu moć širenja ideja, slika i teorija. Provlačenjem figure knjižničara kroz plodno tlo popularne kulture danas poznajemo niz predrasuda i stereotipa o knjižnicama kao ustanovama i njihovim zaposlenicima.

Ovaj rad bavit će se predstavljanjem popularne kulture kao iznimno jake snage oblikovanja današnjeg društva kroz svoje mnogobrojne grane utjecaja, fokus stavljajući na najraširenije i najpopularnije stereotipne slike i ideje knjižničara, knjižnica i općenito knjižničarskih poslova koji su proizašli upravo iz neprestanog djelovanja popularne kulture i njezinog relativno ustaljenog posezanja ka knjižnicama kao neiscrpnom izvoru novih slika i vizija.

Kao prvu i najrašireniju percepciju važno je navesti razne stereotipe o samim knjižničarima; knjižničari kao iznimno monotoni, dosadni, strogi i ne rijetko stari pojedinci koji se ne uklapaju u društvo i stoga se okružuju knjigama i žive kroz njih. Uz to knjižničare se nerijetko prikazuje kao pojedince osebujne mašte koji pak odbijaju svijet oko sebe jer im je dosadan ili neprivlačan te koji kao umjetnici djeluju u sferi proizvodnje fiktivnih djela. Najveći ekstrem percepcije koju popularna kultura kroji jest slika zaposlenika knjižnice kroz fetišizaciju.

Knjižnice su u popularnoj kulturi drugačije korištene nego li njezini zaposlenici, knjižnice se prikazuje ili kao vrlo stara, prašnjava zdanja s bezbroj knjiga ili pak kao mjesta izvora čarolija,

magićnih bića i ostalih elemenata znanstvene fantastike. Obzirom da knjižničarstvo kao struka danas posjeduje ovakve, već ustaljene, konotacije, nije rijetkost da pisci, redatelji i ostali umjetnici i proizvođači popularne kulture posežu upravo za knjižnicom i knjižničarima kao izvorima za svoja djela.

Rad će stoga kroz analizu određenog korpusa nekoliko segmenata popularne kulture (vizualne nove medije, odnosno film i TV serije) prikazati kako se u njima predstavljaju knjižničari i knjižnice, pokušati to usporediti s objektivnom stvarnošću te zaključiti imaju li svi ti mnogobrojni prikazi struke utjecaj na promoviranje ili pak degradiranje iste.

Knjižnica i knjižničar u modernom društvu

Knjižnica, poput muzeja, arhiva ili obrazovnih ustanova ima društveni status institucije zadužene za prikupljanje, očuvanje i daljnje širenje kulture. Njihova je uloga široj javnosti prenositi ideje i vrijednosti koje je čovječanstvo okupilo u umjetničkim, kulturalnim i intelektualnim djelima kao što su književnost, vizualna umjetnost, baze podataka i slično.[1] Rapidnim mijenama društva i tehnološkim razvojem djelatnost knjižnica i svakodnevni rad njezinih zaposlenika modernizirao se i stavio tradicionalno knjižničarstvo pred nove izazove tehnološko - informatičkog doba. Umrežavanje i uključivanje takve *staromodne* struke u novi globalni i informacijski svijet tranformirao je knjižnicu u jedno od glavnih kulturnih i informacijskih središta.[2]

Izvedba knjižničarstva kao profesije kroz povijest se izrazito mijenjala kako bi se prilagodila novom informacijskom, informatičkom, komunikacijskom, kulturnom i obrazovnom kontekstu u kojem danas djeluje. Dugo vremena knjižničarstvo se svrstavalo u humanističke znanosti, odnosno, profesije ali neodvojivim utjecajem digitalnog doba, ono sve više možemo promatrati kao društveno tehnološku struku koja zahtijeva poznavanje informacijskih i komunikacijskih znanosti, bibliotekarstva, stranih jezika i kvalitetnog općeg znanja.[3] Uz ovakve nužne prohtjeve struke knjižničari uglavnom završavaju minimalno jednu visokoobrazovnu instituciju te o knjižničarstvu možemo govoriti kao o jednoj kompleksnoj profesiji.[4] Formalno obrazovanje knjižničara priprema za izbor i obradu knjižničnog materijala, organiziranje i dohvaćanje informacija, snalažljivo baratanje strategijama i sustavima pretraživanja te općenito visoku razinu informacijske i informatičke pismenosti, a od knjižničara koji rade u specijalnim knjižnicama, to jest, knjižnicama određenih institucija ili tematika, nerijetko se zahtijeva poznavanje sadržaja s kojim rade. Iako se praksa i teorija nužno ne podudaraju u svakodnevnim situacijama, neki od uobičajenih poslova knjižničara uključuju širok spektar djelatnosti, od komunikacije, organizacije

[1] Miller, L. The self-image of library profession. // International Library Review. 21 (2), 1989.

[2] Vrana, R. Knjižnice u 21. stoljeću: jamstvo kvalitete i podrška učenju u elektroničkom okružju. // Časopis Edupoint, 4, 2011.
Dostupno na: http://edupoint.carnet.hr/casopis/29/clanci/2.html#top (10.10.2019.)

[3] Tirziman, E. The Librarian - A Redefined Profession for the 21st Century. // Romanian Review of Library & Information Science 13 (4), 2017.

[4] Ibid.

informacija, pisanja i održavanje raznih projekata i radionica ili kulturnih događaja, edukacije, logistike do financija.[5] Tako knjižničar pomaže korisniku pronaći potrebne ili željene informacije, djela ili izvore, sustavno organizira informacije unutar matične knjižnice, osmišlja, stvara i izvodi razne kulturne, društvene i edukativne programe, sudjeluje u razvoju kataloga i baza podataka, surađuje s izdavačima i knjižnici sličnim institucijama, istražuje i nabavlja opremu potrebnu za kvalitetni rad knjižnice, pomaže u izboru i edukaciji budućih kolega, priprema i kontrolira knjižnični budžet, održava kontakt s korisnikom, promovira knjižnicu na društvenim mrežama i mnogo drugih aktivnosti.[6] U većim knjižnicama zaposlenici se uglavnom fokusiraju na jednu ili nekoliko specifičnih navedenih djelatnosti, raspodjelom odgovornosti teži se ka kvalitetnijem radu, ali u manjim knjižnicama koje su u pomanjkanju resursa i u deficitu radne snage nerijetko jedan knjižničar, ili mali broj zaposlenih, na sebe preuzima sve djelatnosti struke.[7] Knjižničarstvo tako predstavlja relativno kompleksnu profesiju koja iziskuje visoko obrazovanje, komunikacijske i organizacijske vještine, radne navike te snalažljivost.

Knjižničarstvo kao struka dugo je vremena bila subjekt raznih polemika na temu je li ono zanimanje ili profesija. Zanimanje je određena društvena uloga pojedinca čiji opis posla savršeno odgovara onome čime se on svakodnevno bavi i njegovoj ulozi u društvu.[8] Profesija se definira kao djelatnost koja se izvršava kao čije zanimanje koje ima fokus i monopol nad nekim specifičnim korpusom znanja i vještina koja iziskuju dugotrajno i visoko obrazovanje.[9] Profesija je proizvod društvene raspodjele rada i hijerarhije, a pravnim osiguravanjem visoke i postojane kvalitete svoga djelovanja profesija tako predstavlja prepoznatu ulogu u društvu koja teži ka identificiranju višeg društvenog statusa, ugleda i prihoda.[10] Iako se knjižničarstvo od svojih ranih začetaka značajno

[5] Peterson, V. Being a librarian – What professional librarians do. The balance careers, 2018.
Dostupno na: https://www.thebalancecareers.com/being-a-librarian-what-professional-librarians-do-2800215 (10.10.2019.)
[6] Ibid.
[7] Ibid.
[8] Horvat, A. Profesionalizacija bibliotekarskog zanimanja. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 32 (1-4) 1991.
Dostupno na: http://dzs.ffzg.hr/text/horvat1.pdf (11.10.2019.)
[9] Profesija. Hrvatska enciklopedija, 2018.
Dostupno na: http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50537 (11.10.2019.)
[10] Ibid.

profesionaliziralo i teži ka beneficijama koje dolaze uz status profesije, ono i dalje ne povlači nužno sa sobom željeni status u društvu.[11]

Usprkos svim navedenim činjenicama koje nas navode na promatranje knjižničarstva kao cijenjene struke, knjižničari diljem svijeta opterećeni su velikom nesigurnošću o svojoj ulozi u modernom društvu i statusu koje im to društvo daje.[12] Predrasude i stereotipi o knjižnicama i knjižničarima, čak i kad nisu implicitno negativne, navele su velik dio javnosti na potpunu ravnodušnost spram knjižničarstva i rijetko tko pokazuje afinitet ili potporu za isto. Znanstvenim, tehnološkim i kulturnim mijenama u društvu javnost o knjižničarima nema pretjerano visoko mišljenje, a mnoga su istraživanja prikazala ni da sami zaposlenici knjižnice nemaju značajno različita mišljenja o sebi samima.[13] Uz predrasude da je knjižničarstvo *mrtva* struka i da će tradicionalne vrijednosti knjižnica ubrzo izumrijeti, popularna kultura izvršila je i svoj utjecaj. Nerijetka pojava knjižničara u proizvodima popularne kulture, odnosno masovnih medija, počela je nametati svoje percepcije o knjižničarstvu kao profesiji i knjižničaru kao pojedincu.

[11] Horvat, A. Profesionalizacija bibliotekarskog zanimanja. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 32 (1-4) 1991. Dostupno na: http://dzs.ffzg.hr/text/horvat1.pdf (11.10.2019.)
[12] Miller, L. The self-image of library profession. // International Library Review. 21 (2), 1989.
[13] Ibid.

Percepcija knjižnica i knjižničara u popularnoj kulturi

Knjižnica kao glavno mjesto odvijanja radnje i knjižničar kao njezin glavni subjekt kombinacija su jedne od najklišejiziranih tematika svih poznatih podkategorija popularne kulture, kao što su književnost i novi vizualni mediji poput filmova i TV serija. Knjižničarstvo i knjižničari u masovnim medijima najčešće su svedeni na određenu stereotipnu karakteristiku i kao takvi nerijetko predstavljeni kao predmet izrugivanja, bilo svjesnog i zlonamjernog ili nesvjesnog i nevinog. Iako se uz takve karaktere nerijetko povlače negativne karakteristike, važno je napomenuti da jednako tako postoji izobilje primjera u kojima su knjižnice predstavljene kao utopije, a knjižničari kao fascinantni likovi pozitivnih konotacija.

Uloga koju knjižničar poprima u proizvodima popularne kulture ima značajan utjecaj na kreiranje percepcije i ideje o stvarnom postojanju i djelovanja knjižničara i knjižničarstva kao struke. Jednako koliko popularna kultura ima moć promoviranja i podizanja svijesti o čemu, toliko ima i sposobnost potpuno iskriviti sliku čega i takvu pogrešnu viziju nametnuti široj javnosti, tako rušeći valjanost i uopće identitet koga ili čega.

Popularna kultura

Nastankom i rapidnim unapređenjem i širenjem znanstvenih otkrića i tehnologije dolazi i do naglog razvoja suvremenih medija, kao što su novine, časopisi, radio, televizija, film i raznolike tehnologije koje omogućavaju navedene medije. Zapadni svijet 20. stoljeća obilježen je probojem popularne kulture te je nužno krenuo ka pokušajima razumijevanja i definiranja iste. Najraširenija ideja popularne kulture smatra ju nečime što se sviđa velikom broju ljudi i koja stoji u opoziciji tradicionalnoj, takozvanoj visokoj, kulturi koja je originalno bila namijenjena samo određenom društvenom sloju.[14] Obzirom da navedena kultura nastaje kao posljedica razvitka industrije istaknuto je i razmatranje popularne kulture kao svojevrsnog proizvoda koji ljudi stvaraju sami za sebe u tjesnacu između svakodnevnog života koji vode i industrije kulture koja im nameće

[14] Fiske, J. Popularna kultura. Beograd: Clio, 2002.

određene ideale.[15] Popularnu kulturu i njezine mnogobrojne proizvode stvara industrija s kakvim određenim ciljem kojem potrošači, to jest, obični svakodnevni ljudi, svojom konzumacijom nameću vlastita osobna značenja koja dodatno označavaju svrhu i ulogu popularne kulture.[16]

Kultura je teorijski pojam neizbježno povezan s terminom *popularna kultura* i bez primarnog definiranja kulture kao takve nije moguće ispravno raspravljati o popularnoj kulturi kao podkategoriji iste. U ljudskom vokabularu riječ kultura opravdano se smatra jednom od najkompliciranijih riječi zbog njezine iznimno česte pojave i bogatog spektra značenja.[17] Promatranjem povijesti i etimologije same riječi i raširenosti pojma kao takvog, kulturni teoretičari su zaključili da kultura kao pojam ne posjeduje dogovorenu i općenitu upotrebu, već njezino značenje nužno ovisi o kontekstu u kojem se nalazi.[18] Kulturi se može pristupiti na više načina ali postoje tri glavne definicije; idealistično, kultura se definira kao proces duhovnog, estetičkog i intelektualnog razvoja čovječanstva u odnosu na prethodno prihvaćene društvene vrijednosti.[19] Odmicanjem od teorijskih ideologija, kulturu još vidimo kao način života ljudi i duha određenog vremena, a za potrebe ovog rada, najvažniji pristup kulturi jest promišljanje o kulturi kao rezultatu intelektualnih i umjetničkih djelovanja ljudi.[20]

Uz podrobnije razmišljanje o kulturi, prije definiranja popularne kulture potrebno je još pojasniti značenje pojma *popularno*. Popularno može predstavljati nešto što se sviđa velikom broju ljudi, nešto što je proizvedeno s namjenom da se svidi široj masi, kultura koju masa proizvodi za samu sebe te, konačno, definicija koja odskače od prethodne tri, popularno označava kulturne proizvode lošije kvalitete, inferiorne, takozvanoj, *visokoj kulturi.*[21]

Konačno, uz višestruka definiranja pojmova koji prethode definiranju popularne kulture nije iznenađujuće da i popularnu kulturu možemo promatrati kroz više sfera. Primarno popularnom kulturom možemo smatrati onu kulturu koja se sviđa velikom broju ljudi.[22] Drugi pristup popularnoj kulturi smatra *visoku kulturu* onom primarnom, a u popularno se svrstava ono što je

[15] Fiske, J. Popularna kultura. Beograd: Clio, 2002.
[16] Ibid.
[17] Williams, R. Analyses of culture / The long revolution. Harmondsworth: Penguin books, 1965.
[18] Ibid.
[19] Ibid.
[20] Ibid.
[21] Ibid.
[22] Storey, J. Cultural theory and popular culture: an introduction. III. Izdanje. Harlow [etc.]: Pearson education: Prentice hall, 2001.

preostalo nakon što smo kategorizirali *visoku i vrijednu kulturu*.[23] Izjednačavanje popularne kulture i kulture masovne komercijalne proizvodnje još je jedan način pristupa istoj. Masovna kultura tako predstavlja komercijalnu industriju koja manipulira pasivnom i *zatupljenom* masom, a često se identificira kao *američka* kultura.[24] Nasuprot definiciji popularne kulture kao one agresivne komercijalizacije, četvrti pristup popularnoj kulturi uviđa ju kao kulturu koja dolazi od samih ljudi, odnosno, identificira ju se kao pučku kulturu šireg građanstva.[25] Posljednje dvije definicije popularnu kulturu razumiju kao prostor između onog *visokog* i onog klasificiranog inferiornim.[26] Popularnoj kulturi tako možemo pristupiti na mnogo načina i teorijsko definiranje neizbježno povlači subjektivnu notu. Moderna popularna kultura kao takva izravno je povezana s industrijalizacijom i urbanizacijom koje su stvorile novu atmosferu u kojoj korpusu kulturnih usluga i proizvoda popularna kulture pravo upotrebno značenje formiraju i daju upravo krajnji korisnici, odnosno, svakodnevni ljudi.[27]

Uloga popularne kulture u konstrukciji percepcije o knjižničarima

Popularna kultura je osnovni pokretač razgovora u svakodnevnim životima pripadnika novog i modernog društva. Ona predstavlja bazu koja premošćuje ljudske osobne i individualne razlike i omogućava sugovornicima neutralan i uvijek svjež teren. Popularna kultura svojim raznim proizvodima, uslugama i idejama utječe na svaki aspekt i sferu djelovanja društva; prikazima, slikama, pričama i sličnim konstrukcijama ona formira određene percepcije o politici, religiji, povijesti, međuljudskim odnosima, karijerama i profesijama, i slično, koje masivna publika neprekidno preuzima i prihvaća kao svoje. Iako konzumerant može biti svjestan ne nužne točnosti poruka masovnih medija i njihovih potencijalno negativnih utjecaja, stalnom izloženosti takvim idejama određene nametnute percepcije postaju na neki način već opće prihvaćene.

Popularna kultura tako ima nezanemarivu moć formiranja, ili barem djelomičnog utjecanja na formiranje, javnog mišljenja o zaposlenicima knjižnica, ali i samom knjižničarstvu. Širok

[23] Storey, J. Cultural theory and popular culture: an introduction. III. Izdanje. Harlow [etc.]: Pearson education: Prentice hall, 2001.
[24] Ibid.
[25] Ibid.
[26] Ibid.
[27] Ibid.

asortiman proizvoda masovnih medija i kulture nudi i mnoštvo slika i stereotipa. Filmovi, TV serije, popularna književnost, stripovi, igrice i Internet stvaraju određene ideje o prosječnoj knjižnici i njezinim zaposlenicima koje nerijetko svrstavaju tu profesiju u nezahvalan položaj, ali postoje i primjeri koji na doista pozitivan način reprezentiraju istu. Svi navedeni kulturno društveni proizvodi nalaze se u dvostrukom položaju, u prvom trenutku osvjetljavaju obraz knjižničarstva i knjižničara i promoviraju njihov status u društvu, dok ga u drugom degradiraju i široj publici prikazuju kao drugorazredni klišej društva.

Stereotipi o knjižničarima

Svaku profesiju ili oblik karijere prate razni stereotipi ukorijenjeni u društvo, a što je profesija starija i *tradicionalnija,* portfolio stereotipa je bogatiji. Knjižničarstvo je tako popraćeno mnoštvom stereotipnih slika i ideja koje se manifestiraju i šire pretežito kroz nerazumijevanje struke i prikazima popularne kulture.

Stereotipe je najlakše definirati kao konvencionalne, standardizirane i iznimno pojednostavljene načine razmišljanja o, najčešće, određenim skupinama ljudi (primjerice prema nacionalnoj ili vjerskoj pripadnosti, seksualnoj orijentaciji, karijeri ili stilu života).[28] Takva specifična svojstva koja pridajemo komu ili čemu na temelju njihove pripadnosti određenoj grupi uobičajeno predstavljaju pristran stav i češće zauzimaju negativno nego li pozitivno stajalište.[29] Stereotipna pojednostavljenja olakšavaju obradu informacija i snalaženje s istima, odnosno, nedostatak prikladnog znanja o komu ili čemu nadoknađuje se *društvenim znanjem* o osobinama skupine kojoj tko ili što pripada.[30]

Kao što je već navedeno, stereotipi mogu biti negativni, ali i pozitivni, lažni i realni te uvelike ovise o kontekstu u kojem se koriste. Usprkos tome, društvo stereotipe o knjižničarima pretežito prikazuje kroz dvije glavne kategorije.

---

[28] Granić, M. Što su to stereotipi i koliko su zapravo točni?. Kreni Zdravo, 2019.
Dostupno na: https://www.krenizdravo.rtl.hr/psihologija/sto-su-to-stereotipi-i-koliko-su-zapravo-tocni (10.11.2019.)
[29] Ibid.
[30] Stereotip. Hrvatska enciklopedija, 2019.
Dostupno na: http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58036 (10.11.2019.)

Starije i raširenije jest negativno viđenje knjižničara kao, najčešće ženskih, starih, strogih, konzervativnih i dosadnih osoba koje potpuno nezainteresirano obavljaju monotone poslove i jedino im je stalo do održavanja savršenog reda u prostorima knjižnice, dok se u novom modernom dobu pojavila nova percepcija arhetipske mlade, privlačne i otkačene knjižničarke ili knjižničara koji odlaskom u potpuno drugačiji stereotip pokušavaju razbiti prethodno navedeni stereotip o knjižničarima. Oba se stereotipa svode na sličnu osnovnu ideju – autoritativna i stroga osoba koja svojom moći ili seksualnom privlačnošću dominira nad korisnicima knjižnice i ostaje isključivi čuvar knjiga, znanja i društvu nejasnog sustava rada i organizacije knjižnice.[31] Popularna kultura svojim novim medijima uvodi veći spektar stereotipa, propagirajući već navedene uvodi i nove, fikcionalne percepcije o knjižnicama i knjižničarima.

Najekstremnija stereotipna percepcija knjižničara jest ujedno i najrecentnija, a temelji se na modnoj i karakternoj fetišizaciji, pretežito, knjižničarke. Knjižničarka kao modna fetišizacija započela je u modnoj industriji, a ubrzo se proširila na ostale medije popularne kulture, a ponajviše na filmove pornografskog sadržaja.[32] *Kategorija knjižničarke* jedna je od najpopularnijih i uvijek sponzoriranih na vodećim portalima pornografskog sadržaja, a uglavnom prikazuje sličan stereotipni profil *knjižničarke* – mlada i atraktivna žena, tamne kose zavezane u pundžu, s neizbježnim naočalama, odjevena u usku kratku suknju, bluzu i cipele na potpetice.[33] Uz veoma izražen fizički stereotip, karakterne crte također su relativno ustaljene; *knjižničarka* je izrazito autoritativna, stroga i seksualna, a korisnika za ne poštivanje knjižničnih pravila *kažnjava* ne-tradicionalnim metodama.[34] Ova specifična podkategorija popularne kulture uporno provlači jako limitiranu percepciju o knjižničarima bez očiglednog izvora iste. Teorija da šira javnost knjižnicu doživljava kao svojevrsni oblik zatvora, a knjižničare kao njegove stroge čuvare, knjižnicu prikazuje kao prostor straha i kontrole, a knjižničara kao osobu koja ima apsolutnu moć nad korisnikom.[35] Pornografska industrija hranjena takvim teorijama i selektivnim preuzimanjem

[31] Pagowsky, N., DeFrain, E. Ice ice baby: are librarian stereotypes freezing us out of instruction?. In the library with the lead pipe: an open access, open peer reviewed journal.
Dostupno na: http://www.inthelibrarywiththeleadpipe.org/2014/ice-ice-baby-2/ (10.11.2019.)
[32] Bonjack, S. Library Love : The Sexy Librarian And Our Collective Imagination. LitReactor, 2013.
Dostupno na: https://litreactor.com/columns/library-love-the-sexy-librarian-and-our-collective-imagination (17.11.2019.)
[33] Ibid.
[34] Ibid.
[35] Ibid.

karakteristika koje se pripisuju struci knjižničarstva time stvara plodno tlo za kreiranje veoma seksualizirane slike mlade, atraktivne, dominantne žene *u odori*.[36] Ovakva fetišizirana ideja knjižničarke svoje utjecaje širi i van domene pornografske industrije, ali u slabijoj dozi, s toga ne čudi da i uobičajenim filmovima, serijama, knjigama, stripovima ili sličnim proizvodima popularne kulture, lik knjižničara nerijetko predstavlja mlada, atraktivna i stroga žena koja se ističe svojim ženstvenim i zavodničkim osobinama.

Posezanje za knjižničarima i knjižnicama kao fokalnim točkama umjetničkih djela nije novitet, knjižničarka kao glavni subjekt jedna je od osam najučestalije korištenih arheotipova protagonistica. Uloga i slika knjižničarke svrstavaju se u izabrane ličnosti koje svojim karakterom i nastupom uspijevaju premostiti vrijeme, prostor i kulturni kontekst manipulirajući kolektivnu nesvijest društva kojem se serviraju. Kontrolirana, inteligentna, načitana, suzdržana, ali strastvena knjižničarka tako je uz *šeficu, zavodnicu, žustru klinku, djevojku slobodnog duha, patnicu, ratnicu* i *brižnu djevojku* jedna od najpopularnijih protagonistica moderne umjetnosti.[37]

[36] Bonjack, S. Library Love : The Sexy Librarian And Our Collective Imagination. LitReactor, 2013. Dostupno na: https://litreactor.com/columns/library-love-the-sexy-librarian-and-our-collective-imagination (17.11.2019.)

[37] Cowden, T. The eight heroine archetypes. The complete writers' guide to heroes and heroines, 2011. Dostupno na: http://www.tamicowden.com/heroines.htm (10.11.2019.)

Analiza prikaza i percepcija knjižnica i knjižničara u popularnoj kulturi

Popularna kultura čiji je najjači adut znanstvena fikcija i njezino, neizmjerljivo, polje djelovanje imaginacije knjižnicu je nerijetko uzimala kao glavno mjesto odvijanje radnje, a knjižničara kao protagonista. Pisci su od davnina, a potom i filmski umjetnici, bili fascinirani misterioznom i tajnovitom knjižnicom koja od javnosti skriva razne kulturne, znanstvene i društvene tajne. Knjižnica tako već predstavlja dugogodišnji umjetnički motiv, preuzimajući tradicionalnu knjižnicu i pretvarajući ju u svojevrsni prostor imaginacije i svijeta neograničenih mogućnosti. Dok se knjižnica uglavnom koristi kao svijet misterija, čarolija, znatiželje i neistraženosti, njezini zaposlenici upadaju u nekoliko formiranih uloga. Najstariji, ali sada već i najrijeđi, prikaz knjižničara je monotona i dosadna, stroga i autoritativna starica koja knjige drži na pijedestalu i ne pokazuje previše interesa za vanjski svijet. Nasuprot takve slike knjižničara pojavila se nova i modernija ideja knjižničara kao modernizirane mlade osobe, alternativne scene koja uz rad u knjižnici ustvari i sama djeluje u sferi proizvodnje umjetnosti i fikcije, a predstavlja izravno razbijanje prvog stereotipa kroz svoju osobnu stereotipnost. Obzirom da se popularna kultura najčešće bavi fikcijom neizbježan je knjižničar koji posjeduje određene van-ovosvjetske moći i karakteristike te koji ustvari predstavlja određenog superheroja. Najveći ekstrem stereotipnog prikaza knjižničara, to jest, najčešće knjižničarke, koju popularna kultura pokušava progurati, jest fetišizacija knjižničarke. Takva fetišizacija nerijetko je u tragovima prisutna i u umjetničkim djelima namijenjima za širu javnost, ali se pretežito prikazuje u filmovima i knjigama pornografskog sadržaja.

Filmske, televizijske, književne i slične obrade motiva knjižnice i knjižničara se tako kreću od čistog preuzimanja prostora i uloga vezanih uz knjižničarstvo kao struku, stavljanja naglaska na obrazovnu, kulturnu i društvenu funkciju i važnost knjižnica i knjižničara, maštovite transformacije svijeta knjižničarstva u nešto magično do određenih prikaza neželjenih konotacija. Popularna kultura, mediji i društvene slike i ideje imaju utjecaj na formiranje šire i javne percepcije o svemu, pa tako i o knjižničarstvu kao struci i knjižničarima kao pojedincima i profesionalcima. Kroz razne vrste percepcija popularna kultura tako vrši utjecaj na promišljanje o knjižničarstvu i osobama koje pripadaju navedenoj profesiji, pozitivnim ili negativnim stereotipizacijama ona u isto vrijeme hvali i promovira knjižničarstvo u pozitivnom svjetlu, ali ga i potencijalno degradira

i stavlja kakav negativni predznak. Promišljanje o čemu ponajviše je subjektivna radnja, ali ignoriranje objektivno ugrađenih vrijednosti i predrasuda je, nažalost, nemoguće. Analiza nadolazećih djela popularne kulture objektivno će pokušati razjasniti kako su knjižničarstvo, odnosno, knjižnice i knjižničari u izabranom korpusu prikazani te kakav utjecaj takve percepcije mogu imati na promicanje ili stigmatiziranje istih.

Kriteriji izbora obrađivanih naslova

Izabrani filmovi i serije nalaze se na vrhovima ljestvica popularnosti i gledanosti bez specifično određene publike, odnosno, za potrebe nadolazeće analize birani su sadržaji čije su pojedinačne ciljane publike potpuno različite ili pak neodređene. Izborom crtanih, to jest, animiranih filmova i TV serija, klasičnih mjuzikla, znanstveno-fantastičnih primjeraka i duhovito komedijskih naslova koji su kroz nekoliko desetljeća dominirali ljestvicama gledanosti, analiza pokušava u fokus staviti prikaze knjižnica i knjižničara kroz što širi spektar medijske reprezentacije istih. Izabrani naslovi u različitim omjerima i kroz drugačije stereotipne ideje prikazuju knjižničara ili knjižnice, ponegdje su to stalni ali ne toliko važni likovi, a u nekim izabranim naslovima predstavljaju glavnu okosnicu djela.

Monsters University (Čudovišta sa Sveučilišta) popularan je animirani film u kojem se lik knjižničarke ponavlja kroz sve dijelove filma, ali ne predstavlja toliko važan lik već u nekoliko scena dominira radnjom.

The Mummy (Mumija) jest znanstveno fantastični film čija je glavna junakinja knjižničarka koja pokreće cijelu radnju filma iz svojih osobnih i knjižničarskih interesa, dok je *Party Girl* (Cura za tulume) film je u potpunosti vezan uz rad knjižnice i razbijanje stereotipa o knjižničarskim poslovima i samim knjižničarima.

The Music Man (Glazbenik) predstavlja stariji mjuzikl čija se radnja ne fokusira na rad knjižnice ali glavni lik ponovno utjelovljuje knjižničarka.

Bob's Burgers (Bobovi hamburgeri), *Doctor Who* (Doktor Who) i *Parks and Recreation* (Parkovi i rekreacija) serije su u čijem fokusu nisu knjižničari ili knjižnice, ali predstavljaju elemente serije koji se učestalo pojavljuju i imaju važne uloge u izgradnji radnje određenih epizoda.

The Librarians (Knjižničari) je znanstveno-fantastična serija potpuno usmjerena na rad knjižnice i knjižničare i njihove doprinose u očuvanju opstanka svijeta i kulture.

Izabrani filmovi i TV serije sadrže dvije najučestalije reprezentacije knjižničara u popularnoj kulturi, odnosno, dva specifična stereotipa. Prva percepcija jest prikaz osobe u srednjim ili kasnijim godinama, uobičajeno žene, koja je vezana uz knjižnicu, dane provodi obavljajući iznimno monotone poslove, nezainteresirana je za ikakve promjene te nije pretjerano socijalno prilagođena društvu u kojem živi. Varijacije ovakve reprezentacije likova vidljive su u jednoj polovici izabranog korpusa, točnije, u animiranom filmu *Monsters University* i seriji *Bob's burgers*, dok su u filmu *The Music Man* i TV seriji *Parks and Recreation* likovi knjižničarki iznimno angažirane za unaprijeđenje rada svojih knjižnica. Knjižničari su u navedenim djelima opisani kao suzdržani, dosadni, ne omiljeni u društvu i relativno limitirani na određene stereotipne *knjižničarske* poslove.

Druga krajnost i percepcija knjižničara vidljiva je u drugoj polovici korpusa, odnosno u fimovima *The Mummy* i *Party Girl* te serijama *Doctor Who* i *The Librarians*. U navedenim naslovima knjižničari su mlade osobe koje u potpunosti razbijaju prethodno opisane predrasude o knjižničarima i knjižničarskim poslovima. Modernijeg su stila života i ponašanja, nisu ograničeni samo na ulogu knjižničara već su aktivni i u drugim sferama života, prikazani su puni života, raznih interesa i socijalnih vještina. Ovakva percepcija je popularnija u podkategoriji znanstveno-fantastičnih medijskih proizvoda te su veće tendencije ka pozitivnim prikazima knjižničara i knjižnica.

Film

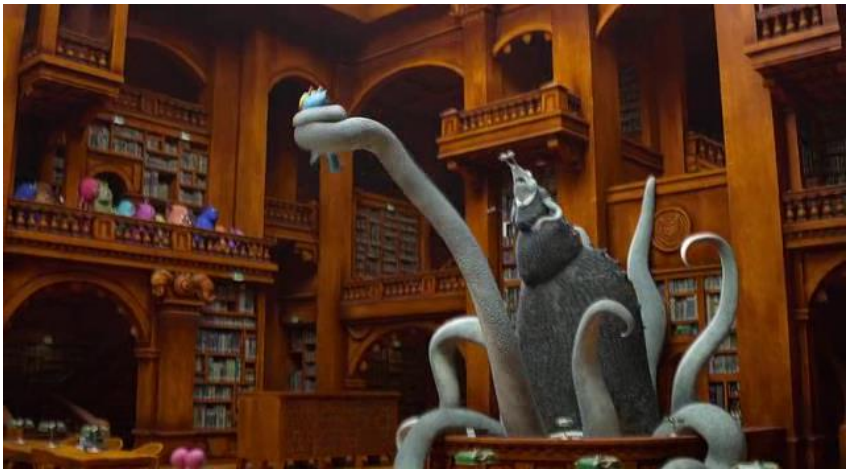
a) Monsters University

Monsters University (Čudovišta sa Sveučilišta) je 3D računalno-animirani film čija radnja prati raznovrsna čudovišta-studente, njihove svakodnevne fakultetske živote i jedno veliko sveučilišno natjecanje. Kao što svakom sveučilištu priliči, i ovo sveučilište ima veliku sveučilišnu knjižnicu u koju studenti idu iz raznovrsnih razloga, neki studenti u knjižnicu odlaze pronaći i proučavati literaturu, neki odlaze spavati, a neki samo posuđuju knjige kako bi njima *izbalansirali stol za stolni tenis*. Uz relativno uobičajenu ulogu ova sveučilišna knjižnica svake godine na trenutak postaje i teren za uzbudljiv, rizičan i potencijalno opasan izazov u sklopu godišnjeg natjecanja *Scare Games* (Igre zastrašivanja). Knjižnica u svom normalnom izdanju služi kao teren, a knjižničarka kao glavna prijetnja na putu do cilja. Knjižničarka je čudovište koje, dok je savršeni mir i red u knjižnici, mirno sjedi za svojim pultom, čita i ne obraća pozornost na aktivnosti korisnika, ali kada red i tišina knjižnice budu poremećeni, ili samo ugroženi, postaje višestruko veće čudovište od svih ostalih čudovišta te žustro i agresivno kažnjava studente koji ne poštuju pravila rada u prostoru knjižnice, izbacujući ih kroz stakleni strop van u obližnju rijeku.

Prikazana kao, u jednom momentu, starija gospođa u potpunosti nezainteresirana za korisnika, a u drugom kao strogo, agresivno i autoritativno čudovište koje ne tolerira kršenje ustaljenih knjižničnih pravila i buku, knjižničarka ovog sveučilišta odgovara najstarije poznatom stereotipu o zaposlenicima knjižnice, odnosno prvoj opisanoj kategoriji stereotipa. Korisnici knjižnice, odnosno studenti, i dalje posjećuju knjižnicu unatoč njoj, ali ne iskazuju previše poštovanja ili razumijevanja, većinom prevladava odbojnost i strah.

Slika 1. Knjižničarka čita i ignorira aktivnosti u sveučilišnoj knjižnici

Slika 2. Knjižničarka guši korisnika jer nije poštivao pravilo tišine u knjižnici

U prvom dijelu animiranog filma *Monsters University*, *Monsters Inc*. (Čudovišta iz ormara) pojavljuje se lik administrativne činovnice, čudovište Roz, koja iako radom u *Tvornici straha* nema nikakve veze s knjižničarstvom biva krivo protumačena kao knjižničarka zbog svojeg ponašanja i fizičke reprezentacije. Prikazana je ponovno kao starija, stroga, odrješita gospođa uvijek namrgođenog lica sa iznimno dubokim, nalik muškom, glasom i velikim debelim naočalama, ponovno ocrtavajući jedan od raširenijih i učestalijih stereotipa o knjižničarima.

Slika 3. Roz, administrativna činovnica krivo protumačena kao knjižničarka

b) The Music Man

The Music Man (Glazbenik) mjuzikl je iz 1962. godine čija se radnja vrti oko stranca koji dolazi u mali gradić i pokušava prevariti i opljačkati nevine ljude, ali mudra gradska knjižničarka prozre njegove podmukle planove, uspješno ga u njima spriječi, a na kraju se neobičan par i zaljubljuje.

Marian Paroo, knjižničarka u gradskoj knjižnici fikcionalnog američkog gradića *River(city),* upoznajemo na radnom mjestu gdje ju korisnica napada jer njezinoj *maloljetnoj i neiskvarenoj kćeri* predlaže i izdaje *neprimjerene knjige koje nemaju nikakve koristi na njezin mlad djevojački mozak, već samo nanose štetu.* Marian je time povrijeđena i uzrujana jer smatra svojom osobnom i profesionalnom ulogom obrazovati svoje sugrađane, utjecati na njihove čitateljske navike i promovirati klasike visoke kulture. Iako Marian marljivo i strastveno radi na podizanju razine obrazovanosti i afiniteta svojih sugrađena prema književnosti, također pokazuje određeno osuđivanje i s visoka gledanje na svoje susjede i prijatelje. U društvu je poznata kao školski primjer jednog od stereotipnih prikaza knjižničara, odnosno, kao stroga i pomalo dosadna osoba koja voli svoje prste imati u svim gradskim aktivnostima i koja voli kontrolirati situaciju pod svaku cijenu. Sukladno prvoj navedenoj kategoriji stereotipua, Marian je prikazana uvijek *staromodno* obučena, s neizostvanim naočalama i automatiziranim radnjama i visokom razinom strogoće koja ju ne čini pretjerano popularnom u lokalnoj zajednici.

Slika 4. Marian Paroo, knjižničarka gradske knjižnice gradića *River*

c) The Mummy

Avanturistički, znanstveno-fanastički horror igrani film, *The Mummy* (Mumija), bavi se ekspedicijom znatiželjnog mješovitog tima Egipatskim pustinjama u potrazi za legendarnim i davno izgubljenim (fikcijskim) gradom smrti, Hamunaptrom. Putovanje, odnosno, cijelu radnju filma pokreće mlada knjižničarka koja žudi za pronalaskom djela Amun Ra-a, to jest, Knjige živih. Evelyn Carnahan je mlada knjižničarka u Muzeju egipatskih starina koja je u početku filma prikazana kao relativno usamljena, nespretna i plaha osoba koja radi u velikoj prašnjavoj knjižnici i svo svoje vrijeme provodi čitajući stare i mudre knjige. No stereotipna percepcija biva razrušena kada se pokaže da je Evelyn puno više od povučene i tihe knjižničarke. Iznimno znatiželjna, ambiciozna, avanturističkog duha, inteligentna, snalažljiva i s više nego mnogo znanja Evelyn sakuplja mali, iznenađujuće funkcionalan disfunkcionalan tim i započinje potragu za navedenim blagom. Proaktivno, hrabro i vrckasto predvodi iznimno kompliciranu i opasnu pustolovinu, i za vrijeme svih tih dogodovština uspijeva uvijek biti pristojna, elegantna i smirena. Dok je unutar zidova knjižnice bila prikazana kao dosadno obučena, povučena, nespretna, mirna i plaha osoba, u pustolovini sve njezine intelektualne, emocionalne i fizičke vrline dolaze na vidjelo. Posezanjem za drugim ustaljenim percepcijama ženskih likova (senzualnost, estetika, romantičnost i slično) Evelyn razbija prvu kategoriju stereotipa o knjižničarima pokazujući da postoji mnogo više sfera njezinog života i karaktera nego li sama veza s knjižnicom.

U mnoštvu problematičnih prikaza knjižničara u proizvodima popularne kulture, Evelyn kao snažan i specifičan lik doista osvjetljava obraz cijele profesije i svih svojih kolega kada iznimno ponosno, u pomalo pijanom stanju, kaže da ona možda nije *nekakva istraživačica, avanturistica, tragačica za blagom ili revolverašica, ali da je ponosna onime što jest, knjižničarka*.[38]

[38] The Mummy. Universal pictures, 1999.
Dostupno na: https://rakuten.tv/ie/movies/the-mummy-1999 (15.11.2019.)

Slika 5. Evelyn u knjižnici Muzeja egipatskih starina

Slika 6. Evelyn u pustinji u potrazi za Knjigom živih

d) Party girl

Party girl (Cura za tulume) prvi je film čija je glavna premijera prikazana na Internetu 1995. godine. Novitete i modernitete koje je ovaj igrani film doživio u formalnom obliku ukomponirani su na svoj način i u sadržaj filma. Knjižničarstvo kao struka stavljeno je u fokus mjesta odvijanja i tematike radnje te i u glavne likove radnje, ali kroz prizmu iznimnog moderniteta. Mary je mlada djevojka slobodnog duha koja svo svoje vrijeme provodi u klubovima, na tulumima i zabavama, učestalo koristi ilegalne supstance i prevelike količine alkohola te upada u društvene i zakonske

probleme. Dugujući kumi Judy novac za zatvorsku jamčevinu počinje raditi kao pomoćni knjižničar te iako u početku prezire i knjižnicu i svoju novu ulogu, ubrzo razvija strast i afinitet prema struci.

Knjižnica je prikazana kao što ju mnogi i danas stereotipno vide; kao stara zgrada, starog drvenog namještaja puna prašine, a knjige i drugi knjižnični materijali su posvuda u veoma naguranom izdanju. Knjižnični poslovi u početku filma uključuju samo dosadno štambiljanje i preslagivanje kataloga na listićima, dok je razvojem radnje sve veći fokus stavljen na informativnu i obrazovnu ulogu koju knjižnica ima u društvu.

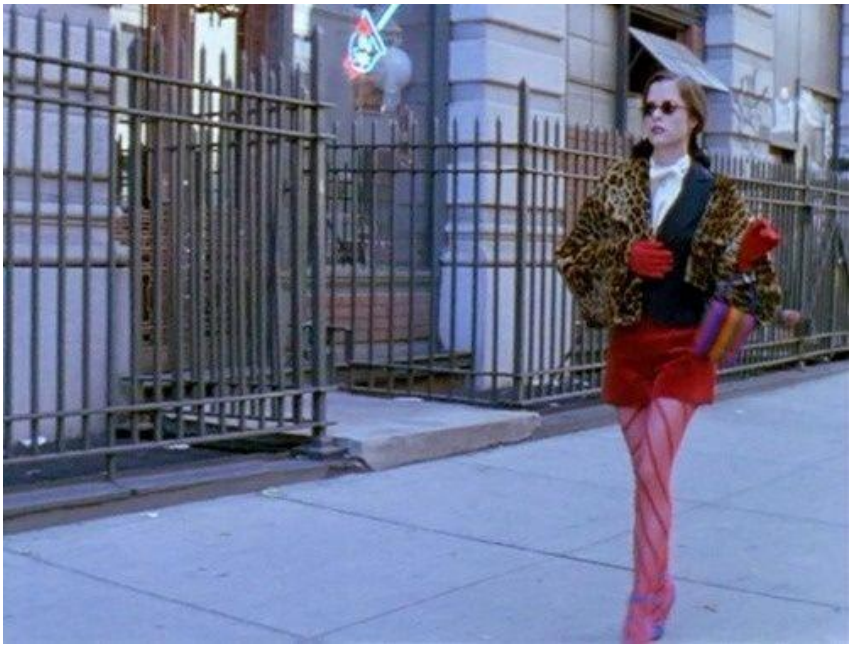
Judy je glavna knjižničarka koja je u početku prikazana relativno stereotipno, odnosno, odgovara svojevrsnom profilu društvene percepcije tradicionalne knjižničarke. Starija je gospođa, neoženjena, bez djece, iako je prema korisnicima draga i vrlo profesionalna, uvijek svemu pristupa strogo i autoritativno, a cijela reprezentacija lika je pomalo jednolična i dosadna. Kolegica knjižničarka čiji zadatak je obuka Mary također nalikuje navedenom stereotipu. Konzervativno je obučena te osuđuje Mary na temelju načina na koji je odjevena, kako se ponaša i općenitog neznanja o knjižničarskim pojmovima i temeljima struke. Mary je, s druge strane, prikazana kao iznimno razuzdana mlada osoba koja se ne vidi ni u čemu osim u uživanju u životu, a posebice ne u nečemu tako *zastarjelom i dosadnom*[39] kao što je knjižničarstvo. Uvijek odjevena u najdivlje kombinacije jarkih boja koje se nerijetko smatraju neprimjerenim za radno mjesto kao što je knjižnica, opuštenijeg i nepromišljenijeg stava o životu te pomalo neodgovornim pristupom novoj situaciji.

Oba lika prikazana kao stereotipno limitirani karakteri razbijaju tu percepciju i pokazuju da su mnogo više nego što se na prvu to doima. Iako svi prijatelji Mary u početku ne razumiju kako ili zašto ona radi u knjižnici jer ju *jednostavno ne mogu povezati s tako nečime*[40] ubrzo se počinju uviđati određeni uzorci u njezinom životu koji se na kraju pretvaraju u veoma očiglednu paralelu s novom strukom. Naime, nakon što ju novi kolege ismijavaju i kude što ne poznaje Dewey-evu decimalnu klasifikaciju Mary svojevoljno počne izučavati literaturu o bibliotekarstvu te počinje primjenjivati sustav organizacije u svojem osobnom životu. U pijanom stanju provaljuje u

[39] Party Girl. First look pictures, 1995.
Dostupno na: https://www.youtube.com/watch?v=rAcHVGMsqP8 (16.11.2019.)
[40] Ibid.

knjižnicu gdje provodi cijelu noć učeći i organizirajući knjižnični fond i inventar te naziva to svojom *najluđe provedenom noći*[41], a kasnije razvija kompletan i slojevit sustav pohranjivanja gramofonskih ploča koji se ispostavi kao vrlo koristan i funkcionalan. Mary tako i u slobodno vrijeme počinje provoditi sve više vremena u knjižnici ili baveći se knjižničarstvom te se konačno odlučuje da želi studirati bibliotekarstvo i biti stručnjak u svome području. Judy pak prestaje biti toliko skeptična i cinična prema načinu života koji Mary vodi van prostora knjižnice te se i sama malo opusti i počinje uživati u jednostavnim trenutcima.

Mary je snažan, inteligentan, iskren, ambiciozan, uporan i snalažljiv karakter koji svojim novostečenim afinitetom prema knjižnicama i knjižničarstvu pozitivno promovira struku među svojim krugom prijatelja koji stereotipno ne bi bili smatrani ciljanom publikom ili korisnicima knjižnice. Mary kao zaposlenica knjižnice ruši razne predrasude prikazujući da način odjevanja, stil života, krug kretanja i socijaliziranja nemaju nikakav utjecaj na intelektualne i radne sposobnosti ili na izbor profesije. Knjižnica je tako reprezentirana kao prostor otvoren za sve, neovisno o društvenoj ili obrazovnoj pozadini, kao što bi i trebala biti.

Slika 7. Mary, pomoćna knjižničarka na putu na posao

[41] Party Girl. First look pictures, 1995.
Dostupno na: https://www.youtube.com/watch?v=rAcHVGMsqP8 (16.11.2019.)

TV serija

a) Bob's burgers

Bob's burgers (Bobovi hamburgeri) je animirana američka TV serija koja u fokusu radnje ima obitelj Belcher te njihov obiteljski restoran brze prehrane i razne nezgode i avanture u koje likovi upadaju. Serija redovito koristi motive iz aktualne i popularne kulture kritizirajući kroz humor, a upotrebljavajući stereotipne likove (uključujući i lik knjižničara gospodina Ambrose-a) koji se provlače kroz sve sezone animirane serije i satirične prikaze iskazuje mišljenje o izabranim situacijama američkog društva.

Gospodin Ambrose školski je knjižničar koji se pojavljuje kroz svih devet sezona serije, a uvijek je prikazan na isti način – sredovječni muškarac bijele rase, odjeven u dosadnu formalnu kombinaciju hlača krem boje, bijelu košulju, plavi prsluk i zelenu kravatu. Učenici ga uvijek pronalaze kako mehanički i potpuno odsutno obavlja najosnovnije *knjižničarske* poslove kao što su štambiljanje novo pridošlih knjiga, kako razvozi kolica s knjigama po cijeloj školi i dostavlja profesorima i učiteljima knjige koje su od njega naručili ili kako bezvoljno produžuje knjige. Uz to što je školski knjižničar Ambrose je i školski sudac na audicijama i trener na natjecanjima za navijačice (*cheerleaders*) gdje se njegov karakter i ambicije potpuno razlikuju od onoga što pokazuje unutar knjižnice. Kao knjižničar gdin. Ambrose je nemotiviran, potpuno nezainteresiran za djecu, odnosno korisnike svoje knjižnice, odbrusit je i sarkastičan, iznimno neprofesionalan (u epizodi *The land ship (s06e02)* korisnicima odaje podatke o drugom korisniku ne poštivajući dužnost knjižnice i pravo privatnosti korisnika) te učestalo govori kako ne podnosi svoj posao i kako bi svi trebali *koristiti Internet jer su knjige glupe*.[42] S druge strane, gdin. Ambrose kao sportski sudac i trener maksimalno je motiviran, ambiciozan, inovativan i iznimno blisko vezan uz djecu koju trenira. Karakterna crta koju gdin. Ambrose ima u obje svoje profesije i, očigledno, osobnosti jest afinitet prema drami. Ambrose namjerno namješta i izaziva dramu među školskom djecom i zaposlenicima škole, svemu pristupa iznimno melodramatično i teatralno *jer nitko normalan ne želi biti knjižničar već svi žele biti kazališni umjetnici*.[43]

[42] „Topsy". Bob's burgers, s03e16. Wilo production; Buck & Millie production; 20th century Fox Television, 2013. Dostupno na: https://www.dailymotion.com/video/x6opko3 (12.11.2019.)
[43] „Gene it on". Bob's burgers, s03e16. Wilo production; Buck & Millie production; 20th century Fox Television, 2013.

Serija je pretežito realistične radnje i tematike, ali povremeno zalazi u potpunu znanstvenu fantastiku. Knjižničar Ambrose tako u epizodi *Teen – a- witch (s07e03)* tvrdi da je čarobnjak i da pripada kovenu vještica te da su čarobnjaci i vještice svuda oko njih i da žive i izgledaju jednako kao i normalni ljudi. Svojoj korisnici daje knjigu s magijama koju učenica počinje uspješno prakticirati također postajući vještičom.

Učenici škole u kojoj gdin. Ambrose radi nemaju pretjerano visoko mišljenje o knjižnici ili samom knjižničaru, u situacijama u kojoj likovi animirane serije odlaze u knjižnici uglavnom su primorani ili odlaze tamo iz očaja. Učenici ga oslovljavaju i smatraju *jezivim knjižničarom*[44] te učestalo govore kako ga je lako iskoristiti jer *Ambrose ionako ne voli svoj posao*[45], a prilikom svakog ulaska u knjižnicu učenici negativno reagiraju, a ponekad čak i ispuštaju zvukove gađenja pri ulasku.

Iako korisnici knjižnice, odnosno školski učenici, nemaju visoko mišljenje ni o knjižnici ni o njezinom matičnom zaposleniku, gospodinu Ambrose-u, u onim rijetkim trenutcima kada se služe uslugama i informacijama koje im knjižnica nudi, one uvijek budu od iznimne koristi i korisnici svjesni njihove korisnosti na trenutak cijene knjižnicu i ono što im ona nudi. Prilikom nekih istraživanja i kriznih situacija učenici ne mogu pronaći rješenja na svoje probleme na uobičajene načine, kao što su Internet, prijatelji, roditelji, te iako nevoljko pristupaju knjižničaru ili knjižnici, uvijek pronađu odgovor na svoja pitanja.

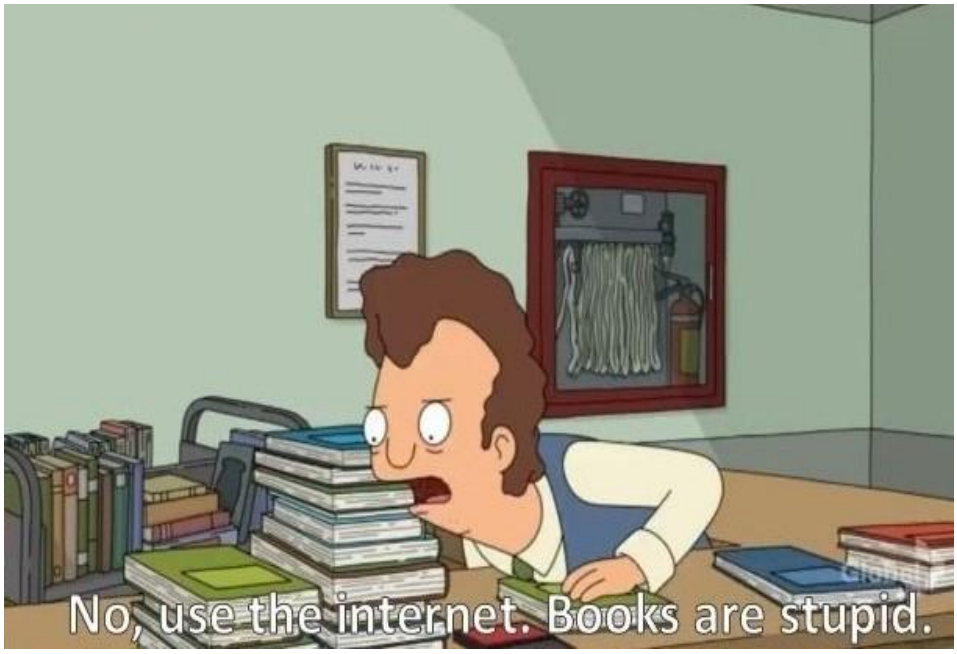
Dostupno na: https://www.dailymotion.com/video/x6zi5ut (12.11.2019.)

[44] „Topsy“. Bob's burgers, s03e16. Wilo production; Buck & Millie production; 20th century Fox Television, 2013.
Dostupno na: https://www.dailymotion.com/video/x6opko3 (12.11.2019.)

[45] “Lice things are lice”. Bob's burgers, s03e16. Wilo production; Buck & Millie production; 20th century Fox Television, 2013.
Dostupno na: https://www.dailymotion.com/video/x6zwwya (12.11.2019.)

Slika 8. Gospodin Ambrose bezvoljno i nezainteresirano obavlja svakodnevne poslove u školskoj knjižnici

Slika 9. Gospodin Ambrose korisnicima knjižnice govori da su knjige glupe i da se koriste Internetom

Slika 10. Gospodin Ambrose u ulozi sportskog trenera

b) Parks and recreation

Parks and recreation (Parkovi i rekreacija) je komedija i TV serija političko-saitirčnog sadržaja koja dramatičnim preuveličavanjem i odrješitim likovima daje komentar na aktualna događanja i stanje modernog američkog društva. Kombinacijom scenarija i improvizacije glumaca serija se hvata u koštac s nizom tema i problematika, a kroz redikulizaciju likova pokušava dočarati smjer u kojem se društvo kreće. Knjižničarstvo, ili ikakve stvari i osobe povezane sa strukom, ne predstavljaju motive značajnije vrijednosti za seriju, već su samo jedan od mnogih motiva-pojava kroz godine snimanja serije.

Tammy Swanson II[46] izvršna je direktorica gradske knjižnice Pawnee-a, izmišljenog grada u kojem se odvija radnja serije. Tammy se pojavljuje kroz nekoliko sezona serije, a prikazana je kao

[46] *** Kroz seriju se provlači nekoliko likova pod istim imenom, Tammy Swanson u ulozi knjižničarke svrstana je pod broj dva.

izrazito zločesta, promišljena, vulgarna, manipulativna, agresivna i sebična osoba koja svjesna svoje seksualne nadmoći iskorištava muškarce oko sebe kako bi dobila ono što najviše želi – više sredstava, prostora i moći za knjižnicu koju vodi. Na prvo mjesto stavlja sebe i knjižnicu, a na drugo sve ostalo. Tammy samu sebe smatra ludom i s ponosom terorizira sebi bliske osobe, korisnike knjižnice i birokracijske zaposlenike. Sugrađani u strahu od gradske knjižničarke koju smatraju *oličenjem čistog zla koje isijava ništa doli zlobu*[47] izbjegavaju odlazak u knjižnicu i zaobilaze ju u širokom luku.

Kao što znamo, zaposlenici knjižnice imaju izravan utjecaj na formiranje i održavanje ugled knjižnice kao institucije među potencijalnim korisicnima, odnosno, građanima i široj javnosti. Knjižnicu i sve ljubitelje knjižnice i knjiga javnost u seriji *Parks and recreations* smatra *najgorom, najzločestijom i najopasnijom skupinom ljudi u povijesti cjelokupnog društva*.[48] Uz Tammy kao glavnu osobu knjižnice i drugi zaposlenici nisu najomiljeniji u društvu. Umišljeni su, neprofesionalni i bezobrazni te smatraju da su *najviša kasta tog nepismenog grada*.[49]

Slika 11. Tammy Swanson, glavna knjižničarka Gradske knjižnice u Pawnee-u

[47] „Second Chunce“. Parks and recreation.National broadcasting agency (NBC), 2010. Dostupno na: https://www.dailymotion.com/video/x6syh5r (14.11.2019.)
[48] Ibid.
[49] „Sweetums“. Parks and recreation.National broadcasting agency (NBC), 2010. Dostupno na: https://www.youtube.com/watch?v=9BX0eNNMcNg (14.11.2019.)

c) Doctor Who

Doctor Who (Doktor Who) je britanska znanstveno-fantastična igrana TV serija koja se emitira od davnih 60-ih godina 20. stoljeća. Glavni lik je vanzemaljac čovjekolikog izgleda poznatiji pod imenom Doktor koji sa svojom asistenticom i mnogim drugim suputnicima putuje kroz vrijeme i prostor u vremenskom stroju *Tardis*. Istražujući neotkriveni svemir i neograničeno vrijeme upada u mnogobrojne i fantastične pustolovine u kojima pokušava razriješiti probleme koje prouzrokuju različita čudovišta.

U epizodi *Silence in the library* (s04e08) Doktor Who i tadašnja asistentica Donna Noble teleportiraju se u, na prvi pogled, nešto veću, ali potpuno praznu knjižnicu. Krečući se kroz prostor Lux Foundation Knjižnice Doktor objašnjava kako je Knjižnica ustvari cijeli zaseban planet gdje su *kontinenti, države i gradovi građeni od primjeraka određenih žanrova, pisaca*[50] i slično. Obzirom da je knjižnica ustvari predstavljala planet imala je i svoj mjesec koji je djelovao kao antivirusni program fizičkog izgleda kao mjesec pod nazivom Doktor Moon (eng. mjesec).

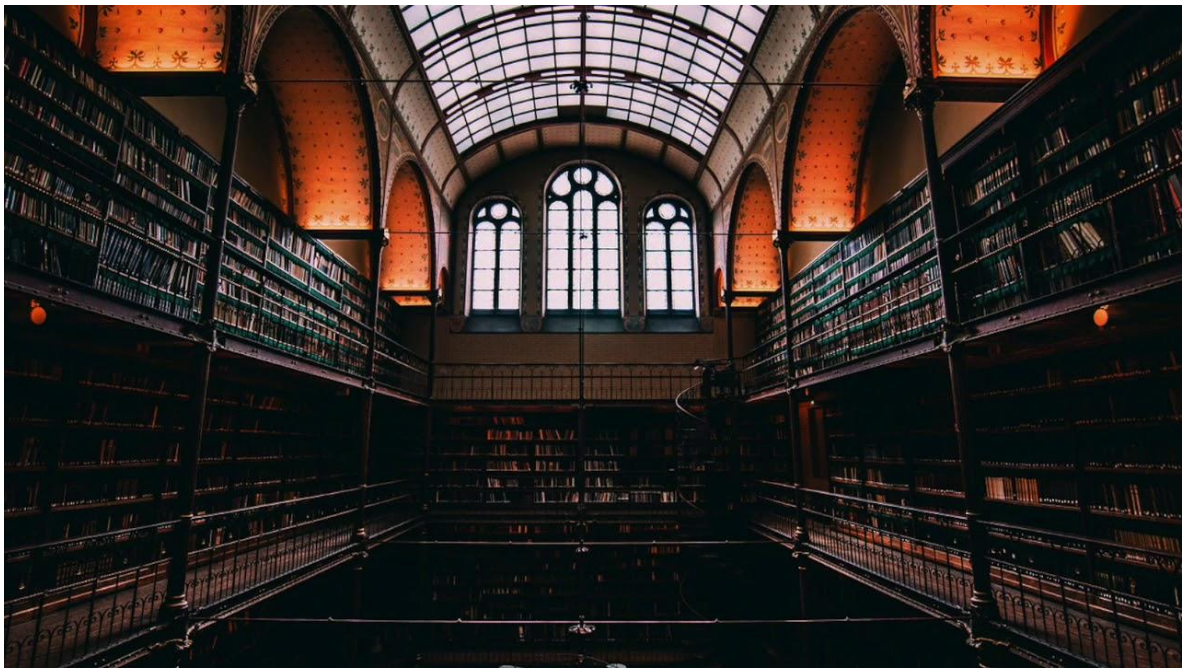
Ova je Knjižnica smještena u 51. stoljeće te je, u skladu sa serijom, cijela protkana elementima znanstvene fantastike. Na posebnim senzorima u Knjižnici se očitavaju samo dva ljudska života, Doktor i asistentica Donna, ali se broji čak *bilijun milijuna drugačijih oblika života*[51], odnosno, knjiga i njihovih likova. Knjižnica i njezin računalni sustav osmišljeni su kako bi pohranili um i imaginaciju djevojčice te ju tako spasili od smrti i odlaska u zaborav. Osmislivši Knjižnicu koja će na sigurnom mjestu dopustiti djevojčici da uživa u vječnom životu virtualne realnosti osnivač je zaposlio samo jednog knjižničara dok su ostali zaposlenici bili roboti s doniranim ljudskim licima pomoću kojih je korisnik komunicirao s matičnim sustavom Knjižnice, odnosno samom Knjižnicom. Svaki korisnik pri ulasku u Knjižnicu dobio bi vlastitog personaliziranog robota koji bi mu pomagao prilikom boravka i korištenja Knjižnice.

U Knjižnici su pohranjene sve knjige ikada napisane, stvarni i fikcijski naslovi, a svako tiskano izdanje koje je tamo sadržano napravljeno je isključivo za samu Knjižnicu. Uz tiskana izdanja Knjižnica je posjedovala podatkovnu jezgru, to jest, najveći ikada napravljen tvrdi disk na kojem su bile pohranjene kopije svih naslova koje je Knjižnica sadržavala. Uz standardnu ulogu tvrdog

[50] „Silence in the library“. Doctor Who, s04e08. British Broadcasting Company (BBC), 2008. Dostupno na: https://www.dailymotion.com/video/x5ldcz5 (12.11.2019.)
[51] Ibid.

diska ova podatkovna jezgra imala je još jednu ulogu – obzirom da je Knjižnica bila plod mašte i nije postojala u stvarnome svijetu, sva bića koja su se našla unutar Knjižnice bila su osuđena na smrt, ali njihova su postojanja bila zabilježena i spremljena na tvrdi disk i pohranjena u paralelni virtualni svijet gdje su mogli nastaviti sa svojim životima do nove i virtualne, ali konačne smrti.

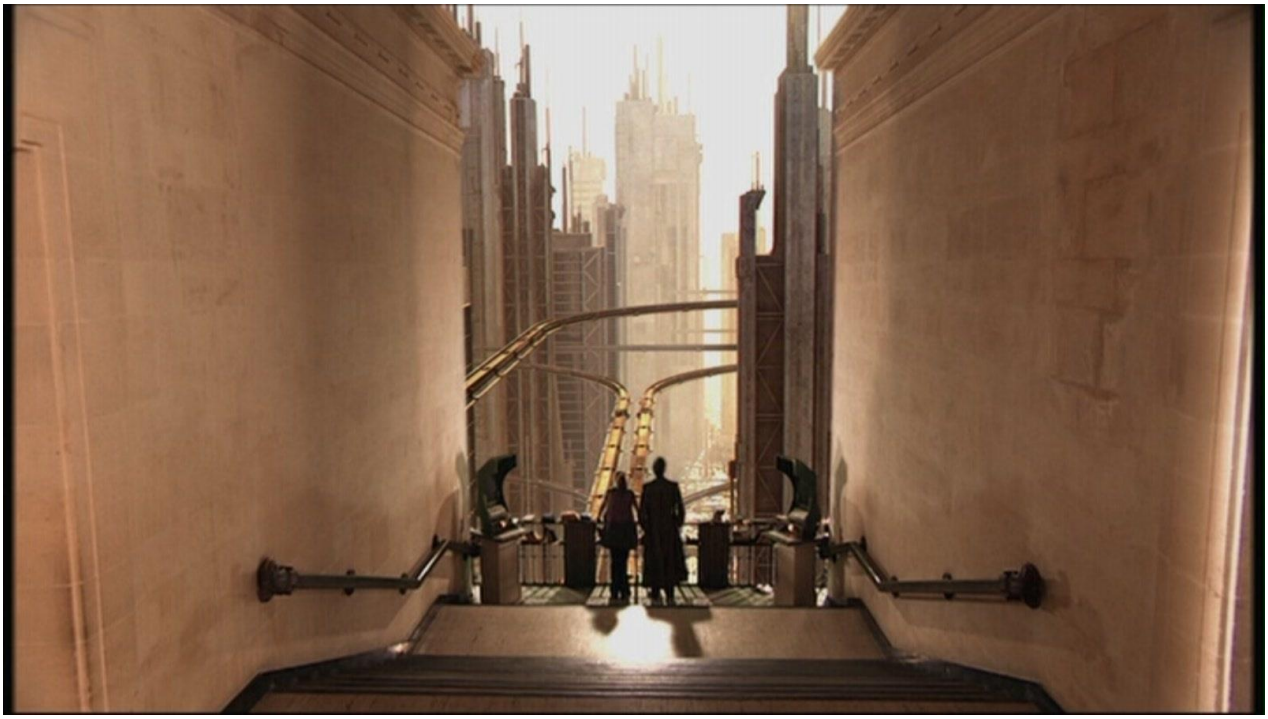
Fizički primjerci knjiga, koji su bili rađeni po narudžbi samo za Lux Foundation Knjižnicu, tiskani su na papiru koji je dobiven sječom posebnih šuma koje su predstavljale dom za mikroskopska bića Vashta Nerada. Vashta Nerada mikroskopska bića, to jest, sjene, koja su se potom izlegle iz naručenih knjiga postala su glavni neprijatelj Knjižnice i njezinih korisnika protiv kojih se Doktor i njegovi suputnici bore i pokušavaju spasiti planet, odnosno Knjižnicu.

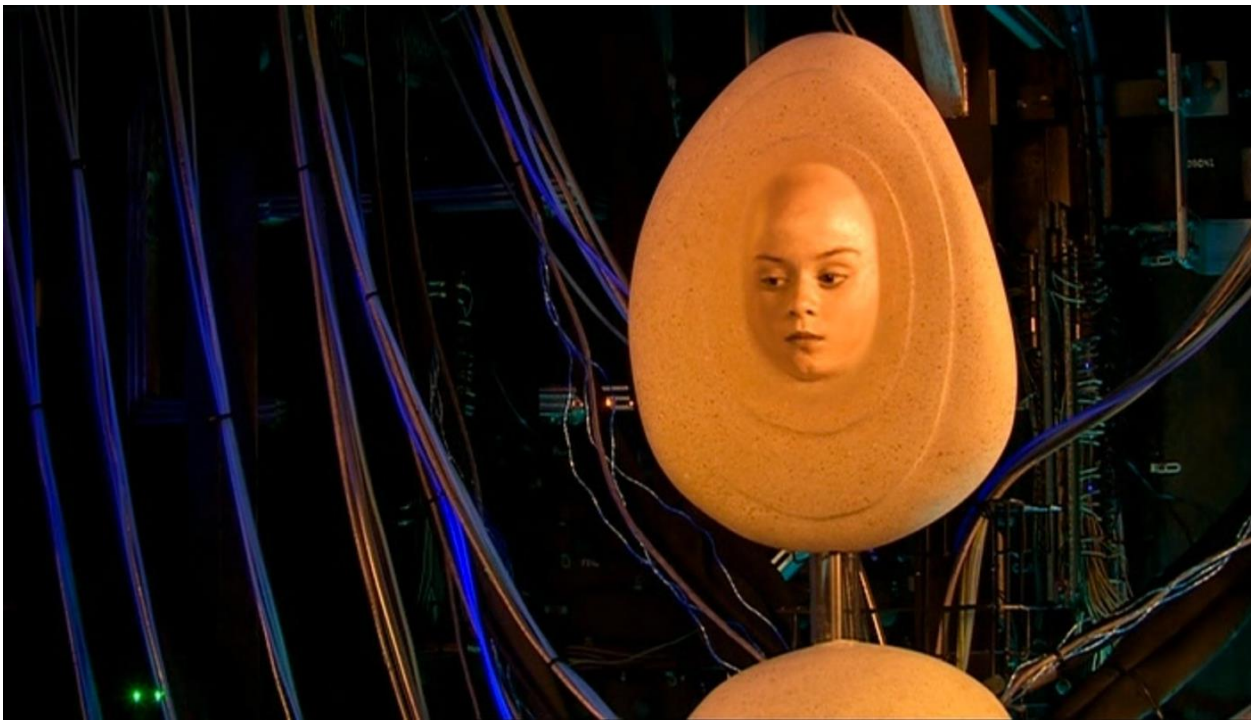
Slika 12. Predvorje Lux Foundation Knjižnice

Slika 13. Lux Foundation Knjižnica, soba za rad

Slika 14. Lux Foundation Knjižnica kao planet, blok sačinjen od biografija

Slika 15. Roboti – zaposlenici knjižnice s personaliziranim licem

Knjižnice su relativno učestala pojava u seriji Doktor Who, a uvijek su prikazane grandiozno i ispunjene najvećim kulturnim bogatstvom. U epizodi *Journey to the centre of the Tardis* (s07e10) Doktorova tadašnja asistentica Clara Oswald lutajući vremenskim strojem Tardisom pronalazi izvor i središte njegove moći, knjižnicu. Knjižnica je ponovno predstavljena kao magično mjesto, enciklopedije ne postoje u obliku kakav mi poznajemo već se nalaze u malenim bočicama koje izgovaraju znanje koje sadrže, strop prostorije je svjetlarnik, iako se knjižnica nalazi u već zatvorenom prostoru, koji pokazuje mijene svjetlosti i svemira, a obzirom da je vremeplov *Tardis* živ prostor koji neprestano mijenja svoju strukturu, knjižnica često bude zagubljena, odnosno, ne može se pronaći put do nje.

Zanemare li se uvijek prisutne borbe s raznolikim nevoljama i čudovištima na kojima se igrana serija bazira, knjižnice su uvijek prikazane kao magično mjesto bezgraničnih mogućnosti, utočište za imaginaciju, dušu i mjesto koje omogućava vječni život.

Slika 16. Enciklopedije o izumrlim bićima koje su sadržane u staklenim bočicama koje govore

Slika 17. Knjižnica u Tardisu

d) The Librarians

The Librarians (Knjižničari) je američka igrana TV serija znanstveno-fantastičnih i avanturističkih obilježja u čijem se središtu nalaze Knjižnica i njezinih pet knjižničara, odnosno čuvara. Radnja serije nikako ne predstavlja realnost knjižničarstva kao struke, ali kreativni i istraživački tim produkcije inzistirali su na konzultacijama s pravim knjižničarima kako bi izbjegli stvaranje stereotipnih likova i njihovih percepcija.[52] [53]

Svi zaposlenici Knjižnice obični su smrtnici bez magičnih sposobnosti, ali izvanrednih ovosvjetovnih talenata i vještina. Iako se bilo tko može okušati u radu u Knjižnici, sama Knjižnica bira tko je vrijedan i sposoban za takav podhvat. Knjižničari u Knjižnicu ulaze kao normalna ljudska bića, ali pod utjecajem njezine moći postaju nešto više. Serija u fokalnoj radnji ima društvo knjižničara, tajno društvo, koje pokušavajući spasiti Knjižnicu i sva znanja i moći koje ona sadrži spašavaju cijeli svijet od neprijatelja i zle magije.

Glavni knjižničar Flynn Carsen iznimno je talentiran i inteligentan čovjek s preko dvadeset različitih završenih studija i diploma koji je Knjižnici posvetio svo svoje vrijeme, znanje i vještine. Prikazan kao zamršena osoba, ne najbolje razvijenih socijalnih vještina, Flynn, iako šarmantan, većinu vremena provodi sam, u Knjižnici, okružen mnoštvom knjigama, magijom i bespućem znanja. Iako uporno odbija pomoć zbog previsokog i lako ranjivog ega, knjižničaru nedostaje ljudski kontakt te razvije duboke i kvalitetne odnose s novom postavom Knjižnice. Društvo iz njega izvlači drugu, vrckavu verziju Flynna ali se također prikazuju negativne tendencije odustajanja od rada na poboljšanju i zaštiti svijeta kada Flynn razmišlja okrenuti leđa svojem zvanju i družini, ukrasti magiju za samog sebe i postati vladarom svijeta. Knjižnica je Flynna izabrala zbog njegovog iznimnog intelektualnog kapaciteta, ali i fizičkih sposobnosti zaštite knjižničnih artefakata. Kao beneficiju uloge koju predstavlja za Knjižnicu dobiva moć besmrtnosti.

---

[52] Taffel, J. Have a lend of us. The Sydney morning Herald, 2007.
Dostupno na: https://www.smh.com.au/entertainment/have-a-lend-of-us-20071029-gdrgdy.html (14.11.2019.)

[53] *** TV serija *The Librarians* nastavak je/zaseban dio filmsko-serijske franšize *The Librarian Franchise,* isti produkcijski tim i neki od glumaca surađivali su većinskom korpusu franšize, a prilikom začetaka prvih dijelova franšize produkcijski tim je usko surađivao s pravim knjižničarima, a pribavljeno znanje i savjete prenijeli su na daljnje djelovanje.

Slika 18. Knjižničar Flynn Carsen

Slika 19. Eve Baird, čuvar Knjižnice

Smatravši da bi Flynn-u koristio pomoćnik i osobni čuvar, Knjižnica poziva Eve Baird da postane čuvar Knjižnice i njezinog bogatstva. Eve je iznimno fizički jaka osoba koja se posvetila zaštiti svijeta od terorista, a kasnije od zlih vanzemaljskih bića i magija, ali emocionalno hladna i distancirana. Prikazana kao stroga, organizirana, ne tolerantna prema ne profesionalnom ponašanju svojih kolega te zaštitinički nastrojena prema Knjižnici i ostatatku tima. Kao što je Flynn kombinacija stereotipnog asocijalnog i magičnog knjižničara, oštra i stroga, fantastičkih karakteristika besmrtnosti i upotrebe magije lik Eve kombinira više stereotipnih prikaza o knjižničarima.

Preostali čuvari Knjižnice, Jacob Stone, Cassandra Cillian i Ezekiel Jones, također su prikazani kao iznimne individue od značaja za Knjižnicu i svijet. Jacob je genijalac i vrsni umjetnik koji se skriva iza maske običnog radnika. Dolaskom u Knjižnicu otkriva svoju pravu osobnost te je prikazan kao pomalo arogantan, neopisivo tvrdoglav i nerijetko agresivan ženskar koji na svijet i međuljudske odnose gleda relativno pesimistično. Cassandrin najveći adut, uz također visoke intelektualne kapacitet, jest sinestezija, odnosno, psihološka pojava paralelne aktivnosti i veza među svih pet ljudskih osjetila. Prikazana je kao vrlo brižna i draga osoba, ali i kao svojevrsna

najslabija karika tima, veoma naivna i lakovjerna zbog čega u trenutcima iznevjeri Knjižnicu i druge čuvare. Prilikom predstavljanja tima pod ulogom knjižničara, javnost najviše vjeruje da je upravo Cassandra knjižničarka jer *odgovara svim karakteristikama knjižničarke po načinu na koji je odjevena i kako se ponaša*.[54] Ezekiel je najmlađi član tima i profesionalni lopov i kriminalac. Sarkastičan, egoističan, ali i najmoderniji po poznavanju tehnologije i stila života među ostalim članovima tima, javnost za njega tvrdi da nikada ne bi povjerovali da je *netko tako obučen i takvog ponašanja sposoban raditi u knjižnici, instituciji kulture i znanja*.[55]

Slika 20. Knjižničar i čuvari knjižnice

(s lijeva na desno: Lynn, Ezekiel, Jacob, Cassandra, Eve)

Knjižnica egzistira u svojem zasebnom univerzumu, alternativnom svemiru u odnosu na naš, vremenu i prostoru, a ulazi su proizvoljni Knjižničnoj promjenjivoj volji. Od samih početaka Knjižnice glavni se ulaz nalazio upravo u velikoj Aleksandrijskoj knjižnici, a potom se premješta

[54] The Librarians. Turner Network Television, 2014.
[55] Ibid.

u centralnu knjižnicu grada New York-a, s bezbroj manjih pristupnih točaka diljem svijeta. Knjižnica je bezgranično velika, a njezine prostorije, osim što se mogu micati unutar same Knjižnice, nestaju i nastaju van ikakve kontrole. Postojanje Knjižnice ovisi o vjeri njezinih zaposlenika, dokle god oni u nju vjeruju, ona je snažna i postojana. Zauzvrat ona vjeruje u njih i svoju magiju dijeli s njima.

Slika 21. Knjižničar Flynn u Knjižnici dočekuje nove čuvare Knjižnice

Sam izbor knjižnice za glavno mjesto odvijanja dugogodišnje serije (i cijele franšize) dovoljan je ukazatelj da knjižnica i danas može predstavljati magično utočište koje ne poznaje granice mašte i ograničenih mogućnosti. *The Librarians* knjižnicu drži za vrhunsko mjesto znanja, kulture, imaginacije i magije koje se mora štititi pod svaku korist. Ona je otvorena za raznovrsne profile ljudi, a onima koji u nju vjeruju i koji ju poštuju vraća višestruko. Iako stvarni knjižničari ne predstavljaju heroje koji se bore sa zlim silama, veza između uloge Knjižnice i realne knjižnice nije toliko drugačija; knjižnice prikupljaju, pohranjuju, obrađuju, zaštićuju i daju na korištenje informacije, znanje i artefakte od kulturne i društvene vrijednosti, a jedna od glavnih uloga knjižničara jest briga o knjižnici i njezinim dobrima.

Percepcija knjižničara i knjižnica u izabranom korpusu

Analizirani filmovi i TV serije likove knjižničara prikazali su kroz dvije specifične kategorije stereotipa o knjižničnoj profesiji. Korpus je bio podijeljen prvo na filmove, a potom na TV serije, a unutar vrste medija prva dva naslova prikazuju prvu kategoriju stereotipa, dok druga dva referiraju na drugu kategoriju.

Prva kategorija, odnosno, percepcija knjižničara koja kola medijima i popularnom kulturom jest relativno negativna slika izvučena iz starijih predrasuda o *dosadnim i starim knjižničarima*. Prikazuju osobe srednjih ili kasnijih godina koje su pretjerano vezane uz svoj posao, to jest, knjižnicu i knjižničarstvo, posao im se svodi na monotone stereotipne knjižnične poslove kao što su štambiljanje, slaganje i dostavljanje knjiga te održavanje reda i mira u radnim prostorima knjižnice. Izabrani likovi nisu prikazani kao potpune osobe, odnosno, karakterizacija lika je površna i limitirana samo na ulogu njih kao zaposlenika knjižnice, a ni za samu knjižnicu najčešće nisu pretjerano zainteresirani. Likovi su također predstavljeni kao društveno ne prilagođeni, ne pretjerano omiljeni ili popularni te nerijetko frustrirani i usamljeni pojedinci. *Monsters University* i *Bob's burgers* potpuno vjerno prikazuju ovaj stereotip o knjižničarima, dok *The Music Man* i *Parks and Recreation* mijenja jedino element angažiranosti za samu knjižnicu. Bezimena knjižničarka Sveučilišne knjižnice i gospodin Ambrose nezainteresirano obavljaju svoj posao i ne pokazuju ikakve ambicije za isti, dok Marian Paroo i Tammy Swanson II. pak sve posvećuju unaprijeđenju rada knjižnice vodeći se idejom da nisu važne metode i žrtve već krajnji ciljevi i rezultati.

U drugoj polovici korpusa pronalazimo drugu krajnost percepcije knjižničara u medijima i popularnoj kulturi, odnosno, sliku knjižničara kao relativno mlade osobe koja, svjesno ili ne, predano ruši sve starije poznate predrasude koje im se nameću. To su pojedinci koji vode dinamičan život ispunjen avanturama, aktivnim socijalnim životom i koji kao likovi nisu limitirani samo na ulogu i status knjižničara, već je to jedna od karakteristika kojim ih se opisuje. Likovi su stoga dublje okarakterizirani i prikazani kroz pozitivnu perspektivu. U filmovima, knjižničarke Evelyn i Mary opisane su kao izrazito živahne mlade žene koje, iako vole knjižnicu i svoj posao, vode uzbudljive i moderne živote, kako u knjižnici, tako i van nje. Serije *Doctor Who* i *The Librarians* svoje knjižničare i knjižnice prikazuju potpuno kroz prizmu znanstvene-fantastike, ali na sličan način kao što su prikazane mlade knjižničarke u filmovima *The Mummy* i *Party Girl*.

Zaključak

Popularna kultura svojevrstan je društveno-kulturni proizvod čija je reprodukcija instantna i neograničena, a svojim vlastitim proizvodima, odnosno, medijima kao što su film, televizija, književnost i slično, ona dobiva izrazito snažnu moć manipulacije. Percepcijama koje stvara nameće određenu viziju i sliku koju njezini korisnici svjesno ili ne konzumiraju i prihvaćaju kao svoju vlastitu. Iako nametnute percepcije nisu inherentno naše, teško je odmaknuti se od njih i kritički ih promisliti.

Motiv knjižnice i knjižničara prisutan je u umjetničkim djelima od davnina, a društvenim, tehnološkim i kulturnim mijenama knjižničarstvo je postalo još više isprepleteno s proizvodima popularne kulture. Knjižnica kao institucija reprezentirana je prvenstveno na dva glavna i potpuno suprotna načina; kao prašnjavi, pomalo zanemareni stari prostor u kojem prevladavaju monotonija i tišina te u kojem nema ničega doli knjigama prenakrcanih polica, ili pak kao fikcijsko mjesto u kojem se preklapaju magija i kulturno, obrazovno i društveno bogatstvo, bezgranični planet koji ne poznaje granice mogućnosti, avantura i imaginacije.

Knjižnično osoblje prikazano je plodnijim spektrom mogućnosti, ali također karakterno limitirajuće i polarizirano. Najstarija ideja prikazuje knjižničara kao, uobičajeno ženu, staru, sporu, strogu osobu koja po cijele dane čita knjige i bavi se isključivo stereotipnim knjižničarskim poslovima kao što su udaranje štambilja i vraćanje knjiga na ispravno mjesto ili pak kao osobu koja na neprivlačne načine pokušava promovirati i unaprijeđivati rad knjižnice. *Monsters University* i *Bob's burgers* knjižničare prikazuju upravo kao dosadne i korisniku nepristupačne pojedince koji obavljaju svoj posao svega iz puke nužnosti, bez nekog interesa te koji su lišeni karakterizacije van svoje profesije. *The Music Man* i *Parks and Recreation* preuzeli su sličan stereotip no s fokusom na to da knjižničarke na sve moguće načine pokušavaju pomoći knjižnici no to čine tako da u društvu izazivaju upravo suprotno.

Moderniji pristup knjižničarima prikazuje ih kao relativno mlade osobe koje kroz također stereotipizirane uloge rade upravo na razbijanju prethodno navedenih predrasuda o knjižničarima. U novijem korpusu popularne kulture najučestalija percepcija knjižničara predstavlja ih kao znanstveno-fantastičke likove koji se putovanjem kroz prostor, vrijeme i mnoge svemire suočavaju s raznolikim magičnim i mističnim avanturama i čudovištima. *The Mummy, Party Girl, Doctor*

Who and *The Librarians* sadrže prikaz knjižničara kao potpune osobe, to jest, iako je fokus na njima kao na knjižničarima oni su okarakterizirani širim spektrom interesa, talenata i osobina. To su mlade osobe zaljubljene u svoju profesiju koje odlaskom u druge stereotipe (partijanerica, femme fatale, besmrtni ljudi s magičnim moćima, i tako dalje) razbijaju uobičajene predrasude o knjižničarima i stvaraju novi medijski stereotip.

Neovisno o korištenoj shemi na kojoj se baziraju karakteri knjižničara, oni su uglavnom prikazani kao inteligentni, domišljati i obrazovani, ali također strogi, autoritativni i ponekad nedruštveljubivi.

Formiranje stereotipnih, i predrasuda punih, percepcija o komu ili čemu uvelike ovisi o kulturno-društvenim faktorima. Knjižničarstvo se kao profesija drastično mijenja paralelno uz tijek raznih drugih društvenih mijena, a knjižničari, svjesni potencijalnog negativnog utjecaja društvenih slika i utjecaja popularne kulture na percepciju o njima koja se kreće širom javnosti, rade na pronalasku optimalnog rješenja i novog brendiranja knjižnice kao institucije i sebe kao njezinih pripadnih pojedinaca. Iako je rušenje i poništavanje nametnutih stereotipa i percepcija iznimno kompliciran i težak zadatak, upravo kroz prihvaćanje svih tih slika i ideja i manipulacijom istih, knjižnice bi mogle uspješno nadjačati negativne konotacije i u fokus dovesti one pozitivne.

Literatura

1. Bonjack, S. Library Love : The Sexy Librarian And Our Collective Imagination. LitReactor, 2013.
   Dostupno na: https://litreactor.com/columns/library-love-the-sexy-librarian-and-our-collective-imagination (17.11.2019.)
2. Cowden, T. The eight heroine archetypes. The complete writers' guide to heroes and heroines, 2011.
   Dostupno na: http://www.tamicowden.com/heroines.htm (10.11.2019.)
3. Fiske, J. Popularna kultura. Beograd: Clio, 2002.
4. „Gene it on". Bob's burgers, s03e16. Wilo production; Buck & Millie production; 20th century Fox Television, 2013.
   Dostupno na: https://www.dailymotion.com/video/x6zi5ut (12.11.2019.)
5. Granić, M. Što su to stereotipi i koliko su zapravo točni?. Kreni Zdravo, 2019.
   Dostupno na: https://www.krenizdravo.rtl.hr/psihologija/sto-su-to-stereotipi-i-koliko-su-zapravo-tocni (10.11.2019.)
6. Horvat, A. Profesionalizacija bibliotekarskog zanimanja. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 32 (1-4) 1991.
   Dostupno na: http://dzs.ffzg.hr/text/horvat1.pdf (11.10.2019.)
7. "Lice things are lice". Bob's burgers, s03e16. Wilo production; Buck & Millie production; 20th century Fox Television, 2013.
   Dostupno na: https://www.dailymotion.com/video/x6zwwya (12.11.2019.)
8. Miller, L. The self-image of library profession. // International Library Review. 21 (2), 1989.
9. Pagowsky, N., DeFrain, E. Ice ice baby: are librarian stereotypes freezing us out of instruction?. In the library with the lead pipe: an open access, open peer reviewed journal.
   Dostupno na: http://www.inthelibrarywiththeleadpipe.org/2014/ice-ice-baby-2/ (10.11.2019.)
10. Party Girl. First look pictures, 1995.
    Dostupno na: https://www.youtube.com/watch?v=rAcHVGMsqP8 (16.11.2019.)

11. Peterson, V. Being a librarian – What professional librarians do. The balance careers, 2018. Dostupno na: https://www.thebalancecareers.com/being-a-librarian-what-professional-librarians-do-2800215 (10.10.2019.)
12. Profesija. Hrvatska enciklopedija, 2018. Dostupno na: http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50537 (11.10.2019.)
13. "Second Chunce". Parks and recreation. National broadcasting agency (NBC), 2010. Dostupno na: https://www.dailymotion.com/video/x6syh5r (14.11.2019.)
14. „Silence in the library". Doctor Who, s04e08. British Broadcasting Company (BBC), 2008. Dostupno na: https://www.dailymotion.com/video/x5ldcz5 (12.11.2019.)
15. Stereotip. Hrvatska enciklopedija, 2019. Dostupno na: http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58036 (10.11.2019.)
16. Storey, J. Cultural theory and popular culture: an introduction. III. Izdanje. Harlow [etc.]: Pearson education: Prentice hall, 2001.
17. „Sweetums". Parks and recreation.National broadcasting agency (NBC), 2010. Dostupno na: https://www.youtube.com/watch?v=9BX0eNNMcNg (14.11.2019.)
18. Taffel, J. Have a lend of us. The Sydney morning Herald, 2007. Dostupno na: https://www.smh.com.au/entertainment/have-a-lend-of-us-20071029-gdrgdy.html (14.11.2019.)
19. The Librarians. Turner Network Television, 2014.
20. The Mummy. Universal pictures, 1999. Dostupno na: https://rakuten.tv/ie/movies/the-mummy-1999 (15.11.2019.)
21. Tirziman, E. The Librarian - A Redefined Profession for the 21st Century. // Romanian Review of Library & Information Science 13 (4), 2017.
22. „Topsy". Bob's burgers, s03e16. Wilo production; Buck & Millie production; 20th century Fox Television, 2013. Dostupno na: https://www.dailymotion.com/video/x6opko3 (12.11.2019.)
23. Vrana, R. Knjižnice u 21. stoljeću: jamstvo kvalitete i podrška učenju u elektroničkom okružju. // Časopis Edupoint, 4, 2011. Dostupno na: http://edupoint.carnet.hr/casopis/29/clanci/2.html#top (10.10.2019.)
24. Williams, R. Analyses of culture / The long revolution. Harmondsworth: Penguin books, 1965.

Popis priloga

Izabran korpus filmova i TV serija

1. Bob's burgers. Wilo Production; Buck & Millie Production; 20th century Fox Television, 2011 - .
2. Doctor Who. British Broadcasting Corporation (BBC), 1963 - .
3. Monsters University. Pixar animation studios; Walt Disney Pictures, 2013.
4. Parks and recreation. National Broadcasting Agency (NBC), 2009 – 2015.
5. Party Girl. First Look Pictures, 1995.
6. The Librarians. Turner Network Television, 2014 – 2018.
7. The Mummy. Universal Pictures, 1999.
8. The Music Man. Warner Bros, 1962.

Slike

Slika 1. Knjižničarka čita i ignorira aktivnosti u sveučilišnoj knjižnici

Izvor:https://vignette.wikia.nocookie.net/pixar/images/0/04/Vlcsnap-2013-11-20-13h35m05s23.png/revision/latest?cb=20131120193603 (14.11.2019.)

Slika 2. Knjižničarka guši korisnika jer nije poštivao pravilo tišine u knjižnici

Izvor:https://vignette.wikia.nocookie.net/pixar/images/4/40/Vlcsnap-2013-11-20-13h38m10s56.png/revision/latest?cb=20131120193925 (14.11.2019.)

Slika 3. Roz, administrativna činovnica krivo protumačena kao knjižničarka

Izvor: https://i.pinimg.com/originals/24/76/c4/2476c4b27e6bfe575ccf5d6331e614bd.jpg (14.11.2019.)

Slika 4. Marian Paroo, knjižničarka gradske knjižnice gradića *River*

Izvor: https://eplcharliechat.files.wordpress.com/2015/04/marian.png (16.11.2019.)

Slika 5. Evelyn u knjižnici Muzeja egipatskih starina

Izvor:https://pm1.narvii.com/6849/fea2fafbe61fa3f64bc2816b7bf42efad4462f7bv2_hq.jpg (15.11.2019.)

Slika 6. Evelyn u pustinji u potrazi za Knjigom živih

Izvor: http://www.themummy.sarahcutter.com/s_evy07.jpg (15.11.2019.

Slika 7. Mary, pomoćna knjižničarka na putu na posao

Izvor: https://alchetron.com/cdn/party-girl-1995-film-20f05abe-53a1-4c55-97ad-6ceb0a39ee8-resize-750.jpg (16.11.2019.)

Slika 8. Knjižničar Ambrose bezvoljno i nezainteresirano obavlja svakodnevne poslove u školskoj knjižnici

Izvor: https://imagesvc.meredithcorp.io/v3/mm/image?url=https%3A%2F%2Fewedit.files.wordpress.com%2F2015%2F10%2Fbobs-burgers-1.jpg&w=400&c=sc&poi=face&q=85 (12.11.2019.)

Slika 9. Knjižničar Ambrose korisnicima knjižnice govori da su knjige glupe i da se koriste Internetom

Izvor: https://i.pinimg.com/originals/32/77/3d/32773d1c33d5114fef45fbf4385c435f.jpg (12.11.2019.)

Slika 10. Gospodin Ambrose u ulozi sportskog trenera

Izvor: https://66.media.tumblr.com/80d776519432c4ba088618e10a51f3d6/tumblr_n7wz3v3c7r1tspf3jo1_400.gifv (12.11.2019.)

Slika 11. Tammy Swanson, glavna knjižničarka Gradske knjižnice u Pawnee-u

Izvor: https://vignette.wikia.nocookie.net/parksandrecreation/images/9/9a/Tammy_Two.jpg/revision/latest?cb=20180131190839 (14.11.2019.)

Slika 12. Predvorje Lux Foundation Knjižnice

Izvor: https://www.duelinglibrarians.net/blog/wp-content/uploads/2012/10/4x08-Silence-in-the-Library-Promo-Pic-s-doctor-who-1325676-700-400.jpg (12.11.2019.)

Slika 13. Lux Foundation Knjižnica, soba za rad

Izvor: https://render.fineartamerica.com/images/rendered/default/print/8.000/5.375/break/images/artworkimages/medium/1/silence-in-the-library-heidi-reyher.jpg (12.11.2019.)

Slika 14. Lux Foundation Knjižnica kao planet, blok sačinjen od biografija

Izvor: https://i.pinimg.com/originals/fd/0d/89/fd0d89dd14ac8df479b239e35005c9fd.jpg (12.11.2019.)

Slika 15. Roboti – zaposlenici knjižnice s personaliziranim licem

Izvor: https://whobackwhen.com/wp-content/uploads/cals-face-on-a-courtesy-unit-forest-of-the-dead-doctor-who-back-when-1400x802.jpg (12.11.2019.)

Slika 16. Enciklopedije o izumrlim bićima koje su sadržane u staklenim bočicama koje govore

Izvor:https://i2.wp.com/www.tor.com/wp-content/uploads/2014/12/dw-tardis5.jpg?fit=475%2C%209999&crop=0%2C0%2C100%2C264px (12.11.2019.)

Slika 17. Knjižnica u Tardisu

Izvor: https://live.staticflickr.com/8329/29050656600_5ffc086368_b.jpg (12.11.2019.)

Slika 18. Knjižničar Flynn Carsen

Izvor: https://vignette.wikia.nocookie.net/thelibrarians/images/8/89/Flynn_Carsen_Curse_of_the_Judas_Chalice_promotional.png/revision/latest?cb=20150515190546 (14.11.2019.)

Slika 19. Eve Baird, čuvar Knjižnice

Izvor: https://i.pinimg.com/originals/14/a7/df/14a7dff46f399be11f952d103670b369.jpg (14.11.2019.)

Slika 20. Knjižničar i čuvari knjižnice

Izvor: https://stmed.net/sites/default/files/styles/1600x1200/public/the-librarians-wallpapers-31711-8748264.jpg?itok=CGhCVg60 (14.11.2019.)

Slika 21. Knjižničar Flynn u Knjižnici dočekuje nove čuvare Knjižnice

Izvor: https://i.pinimg.com/originals/ee/23/57/ee2357772c460ce995ac0bf1953e6ad8.jpg (14.11.2019.)

Sažetak

Popularna kultura kakvu danas poznajemo nastaje, razvija se i rapidno širi kroz 20. stoljeće, a predstavlja svojevrsni temelj zapadne kulture i njezinog svakodnevnog života. Društvo ju prakticira u mnogim oblicima te ono ujedno predstavlja i glavnog proizvođača i potrošača iste. Utjecaje popularne kulture moguće je pronaći u skoro svim sferama ljudskog djelovanja, od umjetničkih djela, obrazovanja, razonode pa sve do izravne i neizravne manipulacije ljudskog mišljenja. Osmišljanjem određenih ideja i slika o komu ili čemu popularna kultura putem svojih mnogobrojnih medija utječe na način na koji šira javnost to isto percipira. Knjižničarstvo ne predstavlja iznimku.

Svaku struku i profesiju prate određene predrasude i stereotipi koji svoje korijenje pronalaze u samom društvu, stoga nije iznenađujuće da je i knjižničarstvo, kao jedna od najstarijih struka, popraćeno pokojom stereotipnom idejom o tome što ono točno jest, čime se knjižničari bave i kakvom profilu osobnosti knjižničari pripadaju. Nevažno je jesu li knjižnica ili knjižničar prikazani negativno ili pozitivno, stereotipne percepcije nikada nisu potpune i ispravne reprezentacije stvarnog stanja. Ali posezanje za knjižničarstvom kao izvorom inspiracije ne predstavlja novitet, upravo suprotno, knjižnice i knjižničari već su klišejizirane tematike raznih oblika umjetnosti, a prvenstveno igranih i animiranih filmova i TV serija.

Percepcija knjižnica i knjižničara u popularnoj kulturi bavi se razumijevanjem što je to uopće popularna kultura i kakav utjecaj ona ima na formiranje percepcija te kroz analizu izabranog korpusa popularne kulture pokušava dočarati kako se u prosjeku prikazuju knjižnice i knjižničari u igranim i animiranim filmovima i TV serijama. Fokusiranjem na stereotipne prezentacije knjižnica kao institucija i knjižničnih zaposlenika kao individualnih karaktera pokušava se dokučiti kakav utjecaj popularna kultura vrši na kulturno-društveni status knjižničarstva.

Summary

Popular culture as we know it today has evolved at the beginning of 20th century and has since then been continuously expanding and developing. Popular culture represents a foundation of the Western culture and its everyday life. The society practices popular culture in various forms and it simultaneously represents its main producers and consumers. The influences of popular culture can be found in almost all spheres of human activity, from works of art, education, entertainment to the direct and indirect manipulation of human thought. Creating specific ideas and images about someone or something, popular culture, through the means of its many forms of media, influences how the general public perceives the represented thing. Librarianship is no exception to this.

Each profession and field of work is labeled with certain prejudices and stereotypes that are rooted in society itself, so it is not surprising that librarianship, as one of the oldest professions, is marked with several stereotypical ideas of what it really is, what librarians actually do and what kind of personality traits they possess. No matter if the library or librarian is presented in a negative or positive way, stereotyped perceptions are never truly correct representations of the reallife situation. But reaching for things related to librarianship as a source of inspiration is not a novelty, on the contrary, libraries and librarians have been long clichéd topics of various art forms, especially (animated) films and TV series.

Perception of libraries and librarians in popular culture deals with understanding what popular culture really is and the impact it has on the formation of public perceptions of it. Through analyzing a selected corpus of popular culture this paper wants to review the way libraries and librarians are portrayed in popular (animated) films and TV series. By focusing on the stereotypical presentations of libraries as institutions and library employees as individual characters goal of the paper is understanding and raising awareness of the influence popular culture exerts on the cultural and social status of librarianship as a profession.